

Vides pārraudzības valsts birojs

Rūpniecības iela 23, Rīga, LV-1045, tālr. 67321173, e-pasts pasts@vpvb.gov.lv, www.vpvb.gov.lv

Rīgā

24.08.2021

Atzinums Nr. 4-03/5
Par Centrālā Baltijas jūras reģiona pārrobežu sadarbības
programmas 2021.–2027. gadam
Vides pārskatu

2021. gada 26. jūlijā Latvijas Republikas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (turpmāk – VARAM) Vides pārraudzības valsts birojā (turpmāk – Birojs) ir iesniegusi plānošanas dokumenta “*Centrālā Baltijas jūras reģiona pārrobežu sadarbības programma 2021.–2027. gadam*” (turpmāk – Programma) stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma (turpmāk – Stratēģiskais novērtējums) precizēto stratēģisko vides novērtējuma ziņojumu (turpmāk – Vides pārskats). Vides pārskatu izstrādāja “*Anthesis*” (turpmāk – Izstrādātājs). Programmu izstrādāja *c/o Regional Council of Southwest Finland*. VARAM kā Nacionālā atbildīgā iestāde par Eiropas Savienības Kohēzijas politikas mērķa “*Eiropas teritoriālā sadarbība*” programmu izstrādi un īstenošanas koordinēšanu Latvijā, sadarbībā ar Igaunijas, Zviedrijas un Somijas atbildīgajām iestādēm nodrošinājusi Programmas dokumenta projekta un Vides pārskata projekta sagatavošanu.

Likuma “*Par ietekmes uz vidi novērtējumu*” (turpmāk – Novērtējuma likums) 23. pieci *prim* panta sestā daļa noteic, ka Birojs sniedz atzinumu par vides pārskatu, ņemot vērā vides pārskata atbilstību normatīvo aktu prasībām un izraudzītā risinājuma pamatojumu, kā arī nosaka termiņus, kādos izstrādātājs pēc plānošanas dokumenta apstiprināšanas iesniedz kompetentajai institūcijai ziņojumu par plānošanas dokumenta īstenošanas tiešu vai netiešu ietekmi uz vidi, arī vides pārskatā neparedzētu ietekmi. Turpat noteikts, ka gadījumā, ja izraudzītais risinājums nav pietiekami pamatots, Birojs atzinumā norāda iebildumus, kas ņemami vērā, lemjot par plānošanas dokumenta apstiprināšanu.

Šis Biroja atzinums par Vides pārskata projektu sagatavots atbilstoši Novērtējuma likuma 23. pieci *prim* panta sestās daļas prasībām, vērtējot izraudzītā risinājuma pamatojumu un tā ietekmes uz cilvēku veselību un vidi būtiskumu, un tajā ietverti iebildumi, kas ņemami vērā, lemjot par plānošanas dokumenta apstiprināšanu.

I. Vides pārskatā ietvertā informācija un izraudzītā risinājuma pamatojums:

Plānošanas dokumenta Vides pārskats atbilstoši Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumu Nr.157 “*Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums*” IV nodaļas “*Vides pārskatā iekļaujamā informācija*” (turpmāk – Noteikumi Nr.157) 8. punktā noteiktajam ietver šādu informāciju:

1. Plānošanas dokumenta galvenie mērķi, risinājumi un iespējamās alternatīvas

- 1.1. Eiropas Savienības (ES) Teritoriālās sadarbības programmas (Interreg) ir kohēzijas politikas instruments, kas izstrādāts, lai risinātu problēmas un izaicinājumus, kas pārsniedz valstu robežas un kam nepieciešami kopīgi risinājumi. Eiropas teritoriālā sadarbība ir daļa no ES kohēzijas politikas, kuras galvenie mērķi ir palielināt konkurenci un samazināt robežu ietekmi, lai veicinātu saskaņotu ekonomikas, sociālo un kultūras attīstību ES kopumā. Programmas ietvaros akcents tiek likts uz pārrobežu reģionālajām investīcijām, kas papildinās reģionālās investīcijas atsevišķu valstu reģionālajās programmās.
- 1.2. Plānošanas dokuments atbilst tiem plānošanas dokumentiem, kuriem nepieciešams veikt Stratēģisko novērtējuma procedūru saskaņā ar ES direktīvu 2001/42/EK¹. Stratēģiskā novērtējuma mērķis ir integrēt vides aspektus Programmas plānošanā un lēmumu pieņemšanā, lai veicinātu ilgtspējīgu attīstību.
- 1.3. Programma ir izstrādāta, turpinot Centrālā Baltijas jūras reģiona pārrobežu sadarbības programmā 2014.–2020. gadam iekļauto sadarbību starp Centrālbaltijas reģioniem², kas tika veikta ar mērķi veicināt Centrālbaltijas reģiona konkurētspējīgu ekonomiku, kopīgu resursu ilgtspējīgu izmantošanu un labu savienojamību. Pamatojoties uz Eiropas Komisijas nostādņēm jaunajām Interreg programmām ir noteikti politikas mērķi (PO), Interreg konkrētie mērķi (ISO) un konkrētie mērķi. Programmas mērķis ir stiprināt sadarbību starp reģioniem šādos tematiskajos virzienos:
 - 1.3.1. Inovatīva uzņēmējdarbības attīstība ar politisko mērķi **(PO1) – Uzņēmējdarbība un tirgi** un konkrēto mērķi 1.3 *Mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) izaugsmes un konkurētspējas uzlabošana, tostarp veicot produktīvas investīcijas;*
 - 1.3.2. Centrālā Baltijas jūras reģiona vides un resursu izmantošana ar politisko mērķi **(PO2) – Vide** un konkrētiem mērķiem: 2.6. *Pārejas uz aprītes ekonomikas veicināšana;* 2.7. *Dabas aizsardzības, bioloģiskās daudzveidības un zaļās infrastruktūras veicināšana, sevišķi pilsētvidē, un piesārņojuma mazināšana* un 2.8. *Ilgspējīgas multimodālas pilsētas mobilitātes veicināšana;*
 - 1.3.3. Pieejams un iekļaujošs darba tirgus ar politisko mērķi **(PO4) – Darba tirgi** un konkrēto mērķi 4.1. *Nodarbinātības pieejamības uzlabošana visiem darba meklētājiem, sevišķi jauniešiem, ilgstošiem bezdarbniekiem un neaktīviem cilvēkiem, veicinot pašnodarbinātību un sociālo ekonomiku;*
 - 1.3.4. Publiskie pakalpojumi un risinājumi pilsoņiem ar konkrēto Interreg mērķi **(ISO) Publiskie pakalpojumi un risinājumi** ar konkrēto mērķi *Valsts iestāžu, sevišķi to, kurām uzdots pārvaldīt konkrētu teritoriju, un ieinteresēto pušu institucionālās kapacitātes uzlabošana.*
- 1.4. Programmā plānots atbalstīt šādas pārrobežu aktivitātes: produktu un pakalpojumu attīstība (tai skaitā publiskie pakalpojumi), procesu digitalizācija, izpratnes sekmēšana un prasmju attīstība, mārketinga aktivitātes, pieredzes apmaiņa un labās prakses pārņemšana, priekšizpēte un plānu izstrāde, jaunu metožu un tehnoloģiju izstrāde un īstenošana, pilota darbības.

¹ Eiropas Parlamenta un Eiropas Savienības Padomes Direktīva 2001/42/EK par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu

² Programma attiecināma uz atsevišķiem reģioniem Igaunijā (Kirde-Eesti, Kesk-Eesti, Põhja-Eesti, Lääne-Eesti, Lõuna-Eesti), Somijā (Satakunta, Varsinais-Suomi, Helsinki-Uusimaa, Kymenlaakso, Pirkanmaa, Kanta-Häme, Päijät-Häme, Etelä-Karjala, Åland), Zviedrijā (Gävleborg, Uppsala, Stockholm, Södermanland, Östergötland, Gotland, Västmanland, Örebro) un Latvijā (Kurzeme, Pierīga, Rīga, Vidzeme, Zemgale)

- 1.5. Programmai būtiskie vides mērķi ir saistāmi ar Ilgtspējīgas attīstības mērķi (*Dienas kārtība 2030*) (SDG)³, ES Ilgtspējīgās attīstības stratēģiju (EUSDS)⁴, ES Stratēģiju Baltijas jūras reģionam (ESSBJR)⁵, HELCOM Baltijas jūras rīcības plānu⁶ un ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģiju 2030 (ESBDS)⁷.
- 1.6. Interreg Centrālā Baltijas jūras reģiona programmas 2021.–2027. gadam vides novērtējuma ietvaros ir ierosināts Programmu salīdzināt ar “*nulles alternatīvu*” un “*vides alternatīvu*”:
- 1.6.1. “*Nulles alternatīvā*” ir aprakstīti vides apstākļi un iespējamā vides attīstība noteiktā nākotnes periodā gadījumā, ja Programma netiek īstenota. “*Nulles alternatīvā*” tiek aprakstīti rīcības veidi un sagaidāmās īstenojamās izmaiņas arī gadījumā, ja netiek pieņemta jauna programma. Saskaņā ar šo alternatīvu tiek izvērtēts, kā tiks sasniegti *Dienas kārtības 2030* mērķi un kāda situācija vides jomā varētu būt 2030./2050. gadā, neīstenojot Programmu.
- 1.6.2. “*Vides alternatīva*” nozīmē, ka Programma tiek īstenota, bet ka prioritātes finansēšanas un investīciju jomā tiek noteiktas, pamatojoties uz vides politikas mērķiem, t.i., vislabākajām iespējamajām vides alternatīvām pasākumu īstenošanai un investīcijām. Tas nozīmē, ka, piemēram, uzņēmējdarbības politikas jautājumiem var tikt piešķirta zemāka prioritāte. Šajā alternatīvā sniegta argumentācija, kā izvēles savstarpēji ietekmē dažādas vides jomas un citus politikas mērķus.
- 1.7. Saistībā ar plānotajiem attīstības virzieniem un mērķiem, kā arī plānošanas dokumenta iespējamām alternatīvām Birojs sniedz savu viedokli:
- 1.7.1. Saskaņā ar Novērtējuma likuma 1. panta 7. punktu un Noteikumu Nr. 157 8.7. punktu Vides pārskatā identificē, apraksta un izvērtē plānošanas dokumenta un iespējamo alternatīvu ietekmi uz vidi, ņemot vērā plānošanas dokumenta izstrādes mērķus un teritoriju, kura varētu tikt ietekmēta. Dažādu risinājumu novērtēšanas mērķis ir izvēlēties un pamatot piemērotāko risinājumu.
- 1.7.2. Birojs konstatē, ka plānošanas dokumenta izstrādes laikā, kā arī sabiedriskās apspriešanas laikā tika veiktas diskusijas visās Programmā iesaistītajās dalībvalstīs par iespējamiem risinājumiem politisko mērķu sasniegšanai, jo Programmas izstrādes gaitā vērtēti dažādi risinājumi sasniedzamo mērķu realizācijai. Par to liecina arī Vides pārskatā iepriekš minēto alternatīvu (“*nulles alternatīva*” un “*vides alternatīva*”) salīdzinājums ar alternatīvu “*Programmas ierosinājums*”. No Vides pārskata izriet, ka “*vides alternatīva*” pēc būtības nozīmē vispārēju un noteicošu principu vides aizsardzībai, vadoties no kura nosakāmas investīciju prioritātes jomās, kurām piemīt augsts negatīvas ietekmes uz vidi potenciāls. Vides pārskatā minēti atsevišķi piemēri, piemēram, tas varētu nozīmēt iespēju nefinansēt projektus, kas veicina intensīvāku transporta izmantošanu, ja tas netiek risināts ar atjaunojamiem energoresursiem, vai arī nozīmētu izvairīšanos no jebkādas nelabvēlīgas ietekmes dabā, ja tam var būt ietekme uz bioloģisko daudzveidību. Lai arī Vides pārskatā ir ietverts visu trīs alternatīvu salīdzinājums (secinot, ka “*vides alternatīva*” būtu no vides viedokļa vislabākā, bet ilgtermiņā būtu mazāk efektīva Eiropas Savienības nākotnes kohēzijas politikas veicināšanā un Interreg

³ <https://sdgs.un.org/goals> – ANO Pārskats par ilgtspējīgu attīstību

⁴ https://ec.europa.eu/environment/sustainable-development/strategy/index_en.htm – ES Ilgtspējīgās attīstības stratēģija

⁵ <https://www.balticsea-region-strategy.eu> – ES Baltijas jūras reģiona stratēģija

⁶ <https://helcom.fi/baltic-sea-action-plan/> – HELCOM un Baltijas jūras rīcības plāns

⁷ https://ec.europa.eu/environment/strategy/biodiversity-strategy-2030_sv – ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģija 2030

programmu vispārējā mērķa sasniegšanā), – alternatīvu izvērtējums ir ļoti vispārīgs, iespējamie risinājumi netiek detalizēti skaidroti. Pēc būtības alternatīvu izvērtējumā tiek pretnostatīti scenāriji, pamatojot, kādēļ par optimālāko izvēlēts tas plānošanas risinājums, kāds ir iestrādāts Programmā. Biroja ieskatā, neizsverot alternatīvas jau kādiem konkrētiem veidiem un pasākumiem, ar kādiem noteiktajos attīstības virzienos varētu sasniegt plānošanas mērķus, plānošanas dokumenta izstrādātāji šajā gadījumā pilnībā neizmanto tās iespējas, ko sniedz stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums.

2. Esošā vides stāvokļa apraksts, īpaši teritorijās, kuras plānošanas dokumenta īstenošana var būtiski ietekmēt, un iespējamās izmaiņas, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots

2.1. Vides pārskatā iekļauta informācija par esošo vides stāvokli, analizējot pieejamo informāciju par esošo vides stāvokli teritorijās, kuras plānošanas dokumenta īstenošana var būtiski ietekmēt, akcentējot esošās vides problēmas un tendences:

2.1.1. Kā viena no problēmām, kas norādīta Vides pārskatā, ir Baltijas jūras eutrofikācija. Lai arī reģionālā mērogā samazināta barības vielu daudzuma rezultātā barības vielu ieplūde no sauszemes jūrā ir samazinājusies, bet šo pasākumu ietekme integrēta stāvokļa novērtējuma ietvaros vēl nav konstatēta. Bioloģiskā daudzveidība Baltijas jūrā pasliktinās dažādu cilvēka darbību rezultātā, kuru ietekmi pastiprina klimata pārmaiņas. Daudzām plaši izplatītām vai ilgstošām darbībām ir bijusi tālejoša ietekme gan uz atsevišķām sugām, gan ekosistēmām.⁸

2.1.2. Zemā ūdens sāls satura dēļ sugu skaits Baltijas jūrā salīdzinot ar lielāko daļu citu jūru ir neliels. Izstrādātāju vērtējumā ir sagaidāms, ka tuvāko gadu laikā bioloģiskā daudzveidība uzlabosies, jo kļūs redzama nesen īstenoto pasākumu ietekme.

2.1.3. Paaugstināts siltumnīcefekta gāzu emisiju daudzums ietekmē klimata pārmaiņas, kā rezultātā sagaidāms siltāks klimats ar lielāku nokrišņu daudzums, kas var izraisīt spēcīgus plūdus. Klimata pārmaiņas var izraisīt arī mainīgu vēja stiprumu, viļņu augstumu un jūras ūdens paskābināšanos, kas var ietekmēt arī floras un faunas sugu sastāvu.

2.1.4. Attiecībā uz energoresursu izmantošanu un ražošanu laikā no 2012. līdz 2018. gadam energoresursu izmantošanas intensitāte visās Programmā iesaistītajās valstīs ir samazinājusies. ES mērķis bija panākt, lai līdz 2020. gadam 20% energoresursu tiktu iegūti no atjaunojamiem avotiem, bet lai līdz 2030. gadam šis rādītājs sasniegtu vismaz 32%.

2.1.5. Programmas teritorijā esošajām valstīm svarīgs vienojošs faktors ir jūras pārvadājumi, kas kopumā ir palielinājušies. Tomēr, neskatoties uz to, ka tiek izmantoti energoefektīvāki transportlīdzekļi/kuģi un alternatīvas degvielas veidi, palielinājums nozīmē arī lielāku radīto siltumnīcefekta gāzu daudzumu. Papildus klimata izmaiņām gaisā esošās piesārņojošās vielas izraisa grunts un ūdens paskābināšanos skābā lietus dēļ.

2.1.6. Vides pārskatā norādīti lielākie izaicinājumi attiecībā uz aktivitātēm vides jomā, kas ir saistīti ar⁹:

2.1.6.1. augstu rūpniecības, pakalpojumu sektoru un mājsaimniecību saražoto

⁸ HELCOM aktualizētais Baltijas jūras Rīcības plāna projekts pieejams: <https://portal.helcom.fi/meetings/HELCOM%2042-2021-746/MeetingDocuments/4-3%20Draft%20updated%20Baltic%20Sea%20Action%20Plan.pdf>

⁹ "Centrālā Baltijas jūras reģiona analīze, Centrālā Baltijas jūras reģiona programma 2021.–2027. gadam, 4. projekts", Peivi Kukkonena [Päivi Kukkonen], Ilari Alamets [Ülari Alamets] (2020)

- cieto atkritumu līmeni apvienojumā ar nepietiekamu atkārtotu izmantošanu;
- 2.1.6.2. oglekļa dioksīda (CO₂) intensitāti galvenajos ekonomikas sektoros (sevišķi rūpniecības, transporta jomā, energoresursu ražošanā), kas rada ievērojamu CO₂ ietekmi;
 - 2.1.6.3. barības vielu (slāpekļa (N) un fosfora (P)) pašreizējiem līmeņiem un jaunām ieplūdēm Baltijas jūrā;
 - 2.1.6.4. bīstamo vielu un toksīnu pašreizējiem līmeņiem un jaunām ieplūdēm Baltijas jūrā;
 - 2.1.6.5. jūras atkritumu, plastmasas (sevišķi mikroplastmasas) pašreizējiem līmeņiem un jaunām ieplūdēm Baltijas jūrā;
 - 2.1.6.6. naftas noplūdes risku jūrā un piekrastē augstas kuģošanas intensitātes Baltijas jūrā un ostu darbības dēļ;
 - 2.1.6.7. zemāku bioloģiskās daudzveidības līmeni dažādās Centrālā Baltijas jūras reģiona daļās;
 - 2.1.6.8. dabas resursu saglabāšanas un attīstīšanas aspektu līdzsvarošanu, izstrādājot ilgtspējīgu tūristu piesaistes programmu, ko izmantot nolūkā uzlabot dzīves un apmeklējuma vietas kvalitāti, kā arī nodrošināt veselīgu dzīvesveidu;
 - 2.1.6.9. iedzīvotāju informēšanas veicināšanu par ilgtspējīgāku dzīvesveidu un patēriņu (pievērsties visām iepriekšminētajām vides jomām) – atkārotā izmantošana, uzlabojums pret patēriņu;
 - 2.1.6.10. pilsētu teritoriju ilgtspēju, tostarp integrētas pilsētvides plānošanas izaicinājumiem, tajā skaitā par to, kā iesaistīt attiecīgos dalībniekus (pārrobežu sadarbība);
 - 2.1.6.11. CO₂ uztveršanas, daudzlīmeņa pieejas iztrūkumu – ainavu veidošana, ēkas, informētība, tehnoloģijas;
 - 2.1.6.12. nepietiekamu atkārtotu tekstila atkritumu izmantošanu;
 - 2.1.6.13. lieliem pārtikas atkritumu apjomiem.
- 2.1.7. Vides pārskatā sniegts nākotnes scenārijs, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots. Izstrādātāja ieskatā tā rezultātā var rasties aspekti/parametri, ietekmējot reģiona ekonomisko, sociālo un vides attīstību. Galvenie ar vidi saistītie izaicinājumi ir ar klimata pārmaiņām saistītās problēmas. Reģionam tas nozīmē, ka siltumnīcefekta gāzu emisiju daudzums nesamazināsies līdz tādām līmeņiem, kas nepieciešams starptautisku mērķu klimata jomā sasniegšanai, ka ūdens kvalitāte jūras vidē, kā arī ezeros un ūdenskrātuvēs nebūs tādā līmenī, kas nodrošina bioloģisko daudzveidību un cilvēku veselību, vienlaikus dažādas aktivitātes atstās negatīvu ietekmi uz ainavu un kultūrvidi, bet reģiona pilsētās arī turpmāk būs gaisa kvalitātes problēmas. Analizējot problēmas katrā no Programmā iesaistītajām valstīm, Latvijā kā būtiskākās vides problēmas atzītas: 1) dažu dabas resursu, piemēram, mežu, zivju resursu nedaudz pārmērīga izmantošana; 2) atbilstoša un zinātniski pamatota sugu un biotopu novērtējuma trūkums; 3) nepietiekama īpaši aizsargātu teritoriju apsaimniekošana un 4) nepietiekamas darbības pret invazīvajām sugām. Programmā uzmanība vērsta uz vairākiem iepriekš minētiem izaicinājumiem.
- 2.2. Novērtējis sniegto informāciju, Birojs secina, ka Vides pārskatā ir iekļauta informācija par esošo vides stāvokli galvenajos ietekmes aspektos, ar ko saistīti attīstības virzienu lielākie izaicinājumi un vides problēmas. Informācija sniegta kontekstā ar plānošanas dokumentā noteiktajiem rīcības virzieniem un to īstenošanas risinājumiem (tik tālu, cik tas iespējams, ņemot vērā paša plānošanas dokumenta detalizācijas pakāpi, kas ietekmē vērtējumu detalizāciju). Pozitīvi vērtējams tas, ka vides stāvokļa novērtējums sajūgts ar identificētajiem galvenajiem izaicinājumiem kontekstā ar Programmas aktivitātēm, kas ir

viens no būtiskākajiem vides stāvokļa izvērtējuma (Vides pārskatā) uzdevumiem. Ievērojot šo uzdevumu, Vides pārskatā identificētas vides jomas, kuras varētu tikt negatīvi ietekmētas ar plānošanas dokumentā paredzētajiem attīstības virzieniem un risinājumiem. Savlaicīgi identificējot riskus, iespējams novērtēt, kā plānošanas dokuments vides stāvokli var uzlabot, pasliktināt vai saglabāt esošajā stāvoklī, savlaicīgi novēršot negatīvo ietekmi.

- 2.3. Saistībā ar Vides stāvokļa novērtējumu un no tā izrietošiem vides problēmu jautājumiem, tostarp minētajām problēmām Latvijā, Biroja ieskatā – kā problēma Baltijas jūras piesārņojumam varētu būt minama arī nepietiekoši attīrītu un arī neattīrītu notekūdeņu novadīšana virszemes ūdenstecēs, kas nonāk Baltijas jūrā. Par to liecina arī Daugavas, Gaujas, Lielupes un Ventas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plānos 2016.–2021. gadam novērtētā informācija¹⁰. Biroja ieskatā būtu lietderīgi izvērtēt, vai arī citās Programmas izstrādē un īstenošanā iesaistītās dalībvalstīs tā ir aktuāla vides problēma. Viens no Programmas ietvaros risināmiem jautājumiem ir arī uzlabota piekrastes un jūras vide, samazinot visa veida piesārņojumu. Tomēr Vides pārskatā esošā vides stāvokļa un vides problēmu novērtējumā attiecībā uz notekūdeņiem ir tikai tā pati informācija, kas pašā Programmas projektā, ka “cilvēka radītas ķīmiskās vielas un smagie metāli nonāk Baltijas jūrā no dažādiem avotiem, tostarp notekūdeņu attīrīšanas stacijām”. Arī citos vides aspektos informācija un tās vērtējums ir salīdzinoši vispārīgs, bez kvantitatīvām vērtībām un indikatoriem. Apzinoties plānošanas dokumenta aptvertās teritorijas un vides aspektu mērogu, Birojs rekomendē, kur iespējams, apsvērt Vides pārskata papildināšanu.

3. Ar plānošanas dokumentu saistītās vides problēmas

- 3.1. Ar plānošanas dokumentu tiek noteiktas jaunu investīciju prioritātes. Saskaņā ar Programmas priekšlikumu¹¹ 30% investīciju tiks ieguldītas PO1, 40% – PO2, 20% – PO4 un 10% – ISO. Tādējādi tiek nodrošināta uzmanības pievēršana videi labvēlīgām investīcijām. Lielākas procentuālās daļas ieguldīšana PO2 papildus nostiprinātu ar vidi saistīto problēmu risinājumu, bet horizontālo mērķu (sevišķi ilgtspējas) ņemšana vērā varētu atstāt pozitīvu ietekmi uz apkārtējo vidi.
- 3.2. Vides pārskatā sniegti Programmā definēto politisko mērķu (PO)/Interreg konkrēto mērķu (ISO) un konkrēto mērķu potenciāli saistītie vides riski/konflikti:
- 3.2.1. **PO1** 1.3 *Mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) izaugsmes un konkurētspējas uzlabošana, tostarp veicot produktīvas investīcijas* – saistītie riski: 1) transporta un ražošanas izraisīts paaugstināta CO₂ emisiju daudzuma risks, 2) “pilsētu izplešanās” risks, attīstoties industriālajiem parkiem un 3) paaugstināta enerģijas patēriņa risks;
- 3.2.2. **PO2** 2.6. *Pārejas uz aprites ekonomikas veicināšana* – risks saistībā ar tādu produktu ražošanu, kas tiek izgatavoti no atkārtoti izmantojamiem materiāliem, piemēram, uz plastmasas un naftas bāzes, vai citām atkritumu plūsmām, kas drīzāk būtu likvidējamās;
- 3.2.3. **PO2** 2.7. *Dabas aizsardzības, bioloģiskās daudzveidības un zaļās infrastruktūras veicināšana, sevišķi pilsētvidē, un piesārņojuma mazināšana* – risks saistībā ar to, ka mērķis ir pretrunā, piemēram, ar klimata pārmaiņu mazināšanu;
- 3.2.4. **PO2** 2.8. *Ilgspējīgas multimodālas pilsētas mobilitātes veicināšana* – ja risinājumi netiek īstenoti operatīvi, pastāv risks pieņemt tādus infrastruktūras risinājumus, ko ilgu laiku nav iespējams mainīt;
- 3.2.5. **PO4** 4.1. *Nodarbinātības pieejamības uzlabošana visiem darba meklētājiem, sevišķi jauniešiem, ilgstošiem bezdarbniekiem un neaktīviem cilvēkiem, veicinot*

¹⁰ <https://www.meteo.lv/lapas/vide/udens/udens-apsaimniekosana-/upju-baseinu-apgabalu-apsaimniekosanas-plani-/upju-baseinu-apgabalu-apsaimniekosanas-plani-un-pludu-riska-parvaldiba?id=1107&nid=424>

¹¹ Saskaņā ar 2021. gada 29. aprīlī piedāvāto Programmas versiju

pašnodarbinātību un sociālo ekonomiku – risks nenodrošināt atbalstu lauku teritorijām, radot segregāciju, un paaugstināta labklājība var novest pie paaugstināta patēriņa, kā rezultātā pastiprinās ietekme uz vidi;

- 3.2.6. **ISO** *Valsts iestāžu, sevišķi to, kurām uzdots pārvaldīt konkrētu teritoriju, un ieinteresēto pušu institucionālās kapacitātes uzlabošana* – tam ir ilgstošs process, tāpēc pastāv risks, ka “*akadēmiskā ietekme*” būs lielāka nekā spēju veidošana.
- 3.3. Programmas Programmā definēto politisko mērķu (PO) un Interreg konkrēto mērķu (ISO) īstenošanas iespējamā **ietekme** sniegta šādos aspektos: 1) klimata pārmaiņas, 2) ekosistēma, 3) augsnes un zemes izmantošana, 4) jūras vide, 5) piesārņojums, 6) resursu efektīva izmantošana un 5) iedzīvotāju veselība:
- 3.3.1. **PO1** ietekme uz minētajiem faktoriem būs atkarīga no tā, kādi projekti Programmas ietvaros saņems finansējumu, jo pastāv risks nesasniegt vēlamās vides kvalitātes rādītājus. Izstrādātāja ieskatā svarīga ir attiecīgu kritēriju noteikšana plānotajām investīcijām. Lai nodrošinātu pozitīvu ietekmi uz klimatu, ir svarīgi pieteikumu iesniegšanas brīdī noteikt konkrētas prasības. Tāpat paaugstināta rūpnieciskā aktivitāte var kaitēt jau tā sliktajai bioloģiskās daudzveidības situācijai, var tikt radīta negatīva ietekme uz augsni un zemes izmantošanu, palielinot piesārņojumu un atkritumus;
- 3.3.2. **PO2** mērķi ir vērsti uz reģiona būtiskākajiem vides izaicinājumiem, tāpēc Programmas mērķis ir veicināt projektus, kas ir pozitīvi attiecībā uz izvirzītajiem vides kvalitātes mērķiem. Ar konkrētā mērķa aktivitātēm būs sagaidāma pozitīva ietekme uz klimata pārmaiņām. Tomēr kā galvenais reģiona izaicinājums ir vides mērķi saistībā ar Baltijas jūru un jūras vidi, tostarp bioloģisko daudzveidību. Būtiski ir veikt mežsaimniecības apsaimniekošanas (kailcirtes upju ūdensšķirtnēs) ietekmes mazināšanu uz Baltijas jūras reģionu. Izstrādātājs ierosina veicināt tādas uzņēmējdarbības veidus, kas neveic kailcirtes. Kopumā politiskā mērķa īstenošana var pozitīvi ietekmēt vidi un iedzīvotāju veselību;
- 3.3.3. **PO4** mērķa ietekme uz vides mērķiem tiek vērtēta kā zema, jo vairums ierosināto darbību ir saistītas ar apmācībām, dialogiem utt., tāpēc tām ir tikai netieša ietekme uz vidi;
- 3.3.4. **ISO** mērķis pievērš pastiprinātu uzmanību reglamentējošajām un administratīvajām ar reģiona attīstību saistītajām problēmām, lai mazinātu valstu atšķirīgos ar administratīvajām sistēmām saistītos šķēršļus. ISO mērķa īstenošanas iespējamā ietekme uz vidi un iedzīvotāju veselību kopumā vērtēta pozitīvi.
- 3.4. Vides pārskatā sniegts alternatīvu salīdzinājums ar Programmas ierosinājumu, no kā secināms, ka “*vides alternatīva*” pretstatā “*nulles alternatīvai*” ir uzskatāma par videi vislabvēlīgāko un ar pozitīvu ietekmi visos vērtējamajos aspektos.
- 3.5. Novērtējis sniegto informāciju, Birojs secina, ka Vides pārskatā ir vērtētas plānošanas dokumentā izvirzīto politisko mērķu (PO), Interreg konkrēto mērķu (ISO) un konkrēto mērķu potenciāli iespējamās ietekmes uz vidi, kā arī ir uzskaitītas ar plānošanas dokumenta īstenošanu iespējamās ietekmes uz dažādiem vides aspektiem (kā būtiskāko norādot ietekmi uz klimata pārmaiņām, jūras vidi, bioloģisko daudzveidību un cilvēku veselību). No vides pārskata izriet, ka faktiski negatīvas ietekmes uz vidi potenciāls piemīt tikai politikas mērķim PO1 “*Uzņēmējdarbība un tirgi*”. Konkrētais mērķis šajā jomā vērsts uz pasākumiem, kas nodrošina izaugsmes un konkurētspējas uzlabošanu, tostarp veicot produktīvas investīcijas. Tas ietver pasākumus, kas veicinātu uzņēmējiem apgūt jaunus tirgus, augstākas pievienotās vērtības produktu radīšanu, procesu digitalizācija u.c. Ievērojot gan pašas Programmas, gan attiecībā politikas mērķa tvērumu, netiek prognozēts,

ka varētu tikt īstenotas aktivitātes ar negatīvu ietekmi (tikai identificējamu negatīvas ietekmes risku, ko nepieciešams pārvaldīt un novērst).

- 3.6. Ņemot vērā plānošanas dokumenta detalizāciju, Vides pārskatā sniegts vērtējums tikai par Programmā izvirzītajiem konkrētiem mērķiem, vienlaikus norādot arī ar tiem saistītos potenciālos vides riskus/konfliktus. Iespējami atbalstāmās aktivitātes (un līdz ar to – to ietekme uz vidi) Programmas ietvaros ir salīdzinoši neskaistas, tādēļ arī Vides pārskata autori atzīst, ka ietekmes novēršanai un pārvaldībai, jo īpaši uz bioloģisko daudzveidību, Baltijas jūru, klimatu, arī citiem vides aspektiem, nozīmīgi būs noteikt tādas pamatotas kritērijus finansējuma saņemšanai, kas šos vides aspektus ņem vērā un negatīvu ietekmi nepieļauj.

4. Risinājumi iespējamās ietekmes uz vidi samazināšanai

- 4.1. Izstrādātāja vērtējumā Programmai, kurai nav noteikti konkrēti projekti un aktivitātes, ir apgrūtināta kvalitatīva un detalizēta Programmas ietekmes novērtējuma veikšana. Tiešā negatīvā ietekme uz vidi, ko iespējams identificēt, galvenokārt, ir saistīta ar potenciālo resursu un enerģijas izmantošanu. Līdz ar to Programmā kopā ar citām reģionālo fondu programmām jāizstrādā mehānismi, lai virzītos uz ilgtspējīgu attīstību, viedāku un ar maza oglekļa daudzuma radīšanu saistītu ekonomiku. Šādā pārvaldībā jāietver gan Programmas vispārējā orientācija, gan tehniskāki aspekti, piemēram, pieteikumu izvērtēšana projektu īstenošanai un uzraudzībai, kā arī kontrolei.
- 4.2. Ieteiktie priekšlikumi Programmas īstenošanas iespējamo ietekmju mazināšanai attiecībā uz politiskajiem mērķiem:
- 4.2.1. Precizēt saistību starp sekām viedās specializācijas un vides jomā. Būtiska viedās specializācijas daļa ir prioritāro jomu izvēle, lai veicinātu ilgtspējīgu attīstību;
 - 4.2.2. Investīcijām mazos un vidējos uzņēmumos jāietver arī aktivitātes, kas vērstas tieši uz jauniem cilvēkiem un jaunu cilvēku piekļuvi darba tirgum;
 - 4.2.3. Plāna finansēšana, lai uzņēmumu izaugsmi veicinātu ar zaļās un aprites ekonomikas palīdzību nolūkā mazināt negatīvu ietekmi uz resursu pārvaldību;
 - 4.2.4. Precizēt stimulus, lai samazinātu kopējo izmantoto energoresursu daudzumu (energoefektivitāte), kas saistīts ar būtisku izaugsmi attiecīgajā reģionā;
 - 4.2.5. Noteikt par prioritāti multifunkcionālu zemes izmantošanu, piemēram, atjaunojamās enerģijas iegūšanai;
 - 4.2.6. Nodrošināt kultūras vides saglabāšanu, veicot zaļāku un oglekļefektīvāku ražošanu;
 - 4.2.7. Precizēt transporta koridoru attīstību, lai norādītu uz videi draudzīgām transporta alternatīvām un nodrošinātu, ka negatīva ietekme uz zemes izmantošanu un ūdens vidi saglabājas minimāla;
 - 4.2.8. Ņemt vērā, kā nākotnē plānots reģionālo iniciatīvu un jaunu uzņēmumu izvietojums, lai novērstu segregāciju;
 - 4.2.9. Līdzekļu prioritāšu noteikšana programmā starp PO1, PO 2, PO 4 un ISO1 ietekmē arī ar vidi saistītos mērķus. Iespēja radīt pozitīvu ietekmi uz vidi ir arī atkarīga no rīcības mēroga un atvēlētā laika.
- 4.3. Kontroli un uzraudzību var uzskatīt par daļu no ietekmju izvērtēšanas procesa. Vides pārskatā sniegti priekšlikumi par Programmas īstenošanu un ietekmes uz vidi kontroli:

- 4.3.1. Balstīt Programmu uz metodēm un rīkiem, kas izstrādāti saskaņā ar Stratēģiskās ilgtspējīgās attīstības ietvaru¹²;
 - 4.3.2. Nodrošināt, ka pieteikšanās procesā tiek aprakstītas projekta sekas uz vidi un klimatu vai tas, kā organizācija iecerējusi strādāt ar *Darba kārtību 2030* un citiem vides un ilgtspējas mērķiem;
 - 4.3.3. Novērtēšanas kritēriji un kontroles mehānismi jāizstrādā tā, lai nodrošinātu iniciatīvu mijiedarbību ar apakšreģionu mērķiem vides, klimata un enerģētikas, kā arī labas sabiedrības veselības un dzīves kvalitātes jomā;
 - 4.3.4. Izstrādāt rādītājus, par kuriem projektu ietvaros jāsniedz ziņojums, norādot uz veikto darbību rezultātā samazinātu CO₂ daudzumu. Rādītājiem ir jābūt salīdzināmiem starp reģioniem;
 - 4.3.5. Reversīvās ietekmes kontrole energoefektivitātes un mobilitātes risinājumiem;
 - 4.3.6. Sniegt informāciju par kultūras mantojumu un plānotajiem pasākumiem to saglabāšanā;
 - 4.3.7. Sistemātiski strādāt ar strukturētiem procesiem, lai savlaicīgi identificētu mērķu pretrunas, kas varētu rasties dažādos Programmas ietvaros apstiprinātajos projektos.
- 4.4. Priekšlikumos par projektu finansējuma piešķiršanas procesu kā būtiskākais aspekts ir definēts: *skaidra un caurskatāma procesa nodrošināšana*, pamatojot, kādēļ daži projekti ir saņēmuši finansējumi, bet citi projekti nav saņēmuši. Piešķirtā finansējuma mērķis ir radīt labas pārmaiņas sabiedrībā. Projekti ir jāsaista ar rādītājiem, kas ir “*orientēti uz rezultātu*”, t.i., saistīti ar to sasniegšanu projekta ietvaros. Tāpat svarīgi ir tas, kāda ir projekta ietekme ārpus projekta perioda un kāda pozitīva ilgtermiņa ietekme uz apkārtējo vidi tiek nodrošināta vai kādu ir paredzēts nodrošināt. Minētie jautājumi ir pamats ieteikumiem attiecībā uz pieteikšanās procesu un ar tiem saistītajiem kritērijiem, ko iekļaut pieteikumos, lai paaugstinātu pozitīvu rezultātu varbūtību un tiktu sasniegti vides jomā noteiktie mērķi. Vides pārskatā sniegti aspekti, ko var izmatot ietekmes uz vidi nodrošināšanai projektu atbalstīšanas procesā.
- 4.5. Birojs secina, ka, ņemot vērā to, ka plānošanas dokumentam ir noteikti politiskie mērķi (PO), Interreg konkrētais mērķis (ISO) un plānotie konkrētie mērķi, bet plānošanas dokumentā netiek noteikti konkrēti projekti, Vides pārskatā ieteiktie priekšlikumi Programmas īstenošanas iespējamo ietekmju mazināšanai attiecībā uz politiskajiem mērķiem ir vispārēji. Vienlaicīgi Vides pārskatā tiek apskatīta projektu finansējuma piešķiršanas izvērtējuma nozīme, akcentējot projektu uzraudzības un kontroles nepieciešamības nodrošinājumu Programmā atbalstāmo projektu īstenošanā. Šādā kontekstā Birojs vērš uzmanību tam, lai arī ar Programmu netiek noteikti konkrēti investīciju projekti, tomēr Birojs neizslēdz varbūtību, ka kāds no atbalstāmajiem projektiem, piemēram uzņēmējdarbības atbalstam, var būt arī saistīts ar objektiem, kuriem atbilstoši Novērtējuma likumā noteiktajam jāveic sākotnējais izvērtējums vai ietekmes uz Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamām dabas teritorijām (*Natura 2000*) novērtējuma procedūra.
- 4.6. Šāda veida plānošanas dokumentiem īpaši būtiski nodrošināt, ka turpmākajās īstenošanas stadijās tiek noteikti konkrēti un atbilstīgi kritēriji finansējuma saņemšanai, kas negatīvos ietekmes aspektus ņem vērā un ietekmi uz vidi novērš vai samazina. Kā secināms no Vides pārskata un Programmas, ieteikumi konkrētiem kritērijiem izvēlētajai alternatīvai definēti

¹² Skatīt, piemēram, <http://www.alliance-ssd.org/framework-for-strategic-sustainable-development-fssd/> vai Broman and Robert, Journal of Cleaner Production 140 (2017) 17-31

vispārīgu vadlīniju līmenī. Birojs rekomendē izvērtēt iespēju vismaz galvenajos aspektos, saistībā ar kuriem identificēts Programmas īstenošanas negatīvas ietekmes risks, Vides pārskatā definēt jau konkrētākus priekšlikumus kritērijiem, ko finansējuma saņemšanai izvirzīt Programmas politiskajiem mērķiem (Vides pārskata 6.2. nodaļa).

5. Paredzētie pasākumi monitoringa nodrošināšanai

Vides pārskatā nav sniegta informācija par vides monitoringu nodrošināšanu, tāpēc Vides pārskats jāpapildina ar Programmas īstenošanas vides novērtējumam un tajā izmantojamiem indikatoriem gan Programmas līmenī, gan, iespējams, arī potenciāli atbalstāmo investīciju projektu līmenī, kur vides aspektu novērtējuma nepieciešamība būtu jāintegrē arī pieteikto projekta plānā.

II Vides pārskata sabiedriskā apspriešana

Atbilstoši Noteikumu Nr. 157 noteiktajām prasībām paziņojums par sabiedrisko apspriešanu plānošanas dokumentam un tā Vides pārskatam tika publicēts VARAM un Biroja tīmekļa vietnē. Sabiedriskā apspriešana notika laika posmā no 2021. gada 5. marta līdz 2021. gada 9. aprīlim neklātienes formā (attālināti). Videokonference tika organizēta 2021. gada 17. martā plkst. 13:00 – 15:00 Zoom platformā. Vides pārskata un plānošanas dokumentu projekti, kā arī video prezentācija tika publicēti VARAM tīmekļa vietnē. Videokonferencē bija iespējams piedalīties, izmantojot VARAM tīmekļa vietnē: <http://www.varam.gov.lv/> publicēto saiti.

Sabiedriskās apspriešanas laikā Latvijā saņemtie komentāri tika nosūtīti Programmas Vadošajai iestādei/Kopīgajam sekretariātam un diskutēti ar Programmā iesaistīto dalībvalstu pārstāvjiem Apvienotās Programmēšanas komitejas sanāsmēs, kuru laikā Programmas dokumenta projekts un Vides pārskata projekts tika precizēts/papildināts un apstiprināts, lai uzsāktu dokumentu apstiprināšanu dalībvalstu nacionālajās valdībās un vēlāk iesniegtu Eiropas Komisijā. Apvienotajā Programmēšanas komitejas sanāsmēs diskutēti visās dalībvalstīs publisko konsultāciju laikā saņemtie komentāri, un diskusiju laikā ņemti vērā tikai tie komentāri, par kuriem panākts kompromiss un saņemts atbalsts no visām dalībvalstīm. Precizētais Programmas dokumenta projekts, Vides pārskata projekts un publisko konsultāciju laikā Latvijā saņemto komentāru kopsavilkums ir ievietoti VARAM tīmekļa vietnē: [Publiskā apspriešana par Eiropas Savienības Kohēzijas politikas mērķa "Eiropas teritoriālā sadarbība" Centrālā Baltijas jūras reģiona programmas 2021.–2027.gadam dokumenta projektu un Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma Vides pārskata projektu | Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija \(varam.gov.lv\)](#).

Izvērtētā dokumentācija:

Centrālā Baltijas jūras reģiona pārrobežu sadarbības programma 2021.–2027. gadam un tās Vides pārskats.

Piemērotās tiesību normas:

1. Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 27. jūnija Direktīva 2001/42/EK “Par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu”;
2. Likums “Par ietekmes uz vidi novērtējumu”;
3. Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumu Nr. 157 “Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” III, IV, V, VI, VII, VIII daļa.

Biroja viedoklis:

Atbilstoši Novērtējuma likuma 23. pieci *prim* panta 6. un 7. daļas prasībām Birojs konstatē, ka:

1. Programmas Vides pārskats kopumā atbilst normatīvo aktu prasībām, tajā ietverti secinājumi par vides problēmām un nepieciešamajiem risinājumiem to novēršanai, tomēr tie izstrādāti tādā detalizācijā, kādu pieļauj plānošanas dokumenta detalizācija un veiktā izpēte. Pilnveidojot Vides pārskatu un plānošanas dokumentu, ņemams

vērā šajā Biroja atzinumā (2.3., 4.6. punktā un 5. punktā) un Vides pārskatā norādītais.

2. Lai konstatētu Programmas īstenošanas radīto tiešo vai netiešo ietekmi uz vidi, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai vismaz vienu reizi plānošanas periodā (2027. gadā) jāizstrādā monitoringa ziņojums un jāiesniedz (arī elektroniskā veidā) Birojā.

Birojs vērš uzmanību, ka Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai atbilstoši Noteikumu Nr. 157 27. punktā noteiktajam jā sagatavo informatīvais ziņojums par to, kā plānošanas dokumentā integrēti vides apsvērumi, kā ņemts vērā Vides pārskats, Biroja atzinums un sabiedriskās apspriešanas rezultāti, jāsniedz izvēlētā risinājuma pamatojums un jānorāda pasākumi ietekmes monitoringam. Atbilstoši Noteikumu Nr. 157 28. un 29. punktā noteiktajam jā sagatavo un jāpublicē arī paziņojums par plānošanas dokumenta pieņemšanu.

Direktora p.i.,

Ietekmes uz vidi novērtējuma daļas vadītāja

(paraksts*)

Iveta Jēgere

Dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu

Atzinums nosūtīts:

- Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai, *E.Adresē*.